

5. Хвесик М. А., Бистряков І. К., Клиновий Д. В. Фінансово-економічний механізм капіталізації природних ресурсів об'єднаної територіальної громади. *Фінанси України*. 2018. №4. с. 19-40.
6. Ткачук І. Г., Крпельницька С. О., Петруняк А. Д. Кластер народних художніх промислів “Сузір'я”: методика, коментар, поради. Івано-Франківськ. В. Тіповіт. 2009. с. 270.
7. Melnychuk Yu. M., Vinnytska O. A., Chvertko L. A. Management of financial results of insurance companies as an activator of the innovation-investment process. *Економічні горизонти*. 2019. № 3(10). С. 4–10.
8. Ткачук І. Г., Крпельницька С.О. Управління фінансами нових виробничих систем: теорія, методологія, практика. Івано-Франківськ. В. Тіповіт. 2009. с. 262.

References

1. Tkachuk, I.H. *Economic independence of the region: monograph*, Scientific Opinion, 1994.
2. Melnychuk, Yu., Chyrva, O.H., Chvertko, L. A., Chyrva, H.M. and V.V. Berbets. “The Role of Management in the Financial Independence of the Region”. *Tem Journal*, vol. 8. (2), 2019, pp. 584-590.
3. Mykytenko, V.V. and O.O. Demianiuk. “Technologies for managing the economic security of production and economic systems.” *Ukraine's Development Strategy: Economics, Sociology, Law*, no. 3-4, 2009, pp. 101.
4. Melnychuk, Yu. M. “Application of systematic approaches to assessing the effectiveness of the bank in conditions of financial independence of the region”. *Economies' Horizons*, no. 1(8), 2019, pp. 36–43.
5. Khvesyk, M. A., Bystriakov, I. K., and D. V. Klynovyi. “Financial and economic mechanism for capitalization of natural resources of the united territorial community”. *Finance of Ukraine*, no.4, pp. 19-40.
6. Tkachuk, I. H., Kropelnytska, S. O. , and A. D. Petruniak. *The Constellation Folk Arts Cluster: Mathematics, Commentary, Tips*, 2009.
7. Melnychuk, Yu. M., Vinnytska, O. A., and L. A. Chvertko. “Management of financial results of insurance companies as an activator of the innovation-investment process”. *Economies' Horizons*, no. 3(10), 2019, pp. 4–10.
8. Tkachuk, I.H. and Kropelnytska, S.O. *Finance management of new production systems: theory, methodology, practice*, Tipovit. 2009.

УДК 332+336.02

doi: 10.15330/apred.2.15.147-159

Дмитровська В.С., Солоджук Т.В., Максимів М.С.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел.: (0342)752351,
e-mail: kfin@pnu.edu.ua

Анотація. Проведено дослідження фінансування соціально-економічного розвитку регіону за рахунок коштів місцевих бюджетів. Зокрема, набули подальшого розвитку концептуальні засади бюджетного фінансування соціально-економічного розвитку в частині визначення напрямів використання ресурсів, що забезпечують ефективність соціально-економічного розвитку, систематизовано фінансові інструменти соціального розвитку регіону та доповнено у частині виділення грантових програм та програм Державного фонду регіонального розвитку.

На основі аналізу бюджетних видатків проведено аналіз фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку України та Івано-Франківської області. Не зважаючи на

комплекс важливих завдань, що поставлені перед органами місцевого самоврядування при формуванні та використанні бюджетів розвитку, сьогодні їх використовують здебільшого для спрощення окремих бюджетних процедур.

Про стан соціально-економічного розвитку України можна зробити висновок на основі статистичних показників, які характеризують тенденції у соціальній та економічній сферах. Це засвідчило про наявність ряду позитивних тенденцій у рамках економічної складової соціально-економічного розвитку та негативну динаміку деяких соціальних показників. Все вище зазначене, дозволило обґрунтувати рекомендації щодо підвищення ефективності фінансування соціально-економічного розвитку регіону.

Ключові слова: децентралізація, фінансове забезпечення, фінансова незалежність, органи місцевого самоврядування, загальний і спеціальний фонди, доходи бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Dmytrovska V.S., Solodzhuk T.V., Maksymiv M.S.

**FINANCIAL SUPPORT OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT
OF THE REGION**

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Finance,
Shevchenka str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: (0342)752351,
e-mail: kfin@pnu.edu.ua

Abstract. The research of financing the socio-economic development of the region at the expense of local budgets was conducted. Particularly, the conceptual foundations of socio-economic development budget financing have been further developed in terms of determining the directions of using resources that ensure the effectiveness of socio-economic development, systematic financial instruments of social development of the region, and supplemented in the allocation of grants and programs of the State Fund for Regional Development.

On the basis of the analysis of budget expenditures, the analysis of financial support of socio-economic development of Ukraine and Ivano-Frankivsk region was carried out. In particular, the expenditures of the general and special fund of the Ivano-Frankivsk regional budget for financing the main directions of socio-economic development of the region were analyzed, the main trends were identified and problems were identified.

Despite of important tasks that local governments face up when formulating and using development budgets, they are now mostly used to simplify individual budgetary procedures. In addition, the miserable sumes of local budget development revenues are directed, for the most part, to capital expenditures, to the repairs of social facilities, but not to investments in socio-economic development programs. Therefore, the development budget, as a mechanism for making budget investments, needs to be reformed and improved, due to the limitations on filling this fund with financial resources, the inefficient mechanism for its use and control over the level of efficiency.

The state of socio-economic development of Ukraine can be concluded on the basis of statistical indicators characterizing trends in the social and economic spheres. Based on the data of the State Statistics Service, the importance of these indicators in 2015 – 2018 was highlighted. This helped to indicate a number of positive trends within the economic component of socio-economic development and the negative dynamics of some social indicators. It allowed justifying recommendations for improving the effectiveness of financing the socio-economic development of the region.

Key words: decentralization, financial security, financial independence, local self-government bodies, general and special funds, budget revenues of the united territorial communities.

Вступ. Сучасний етап поступу України засвідчує існування негативних тенденцій, результатом яких стало критичне поглиблення дисбалансів економічного розвитку

регіонів. Вони чинять перешкоди ефективному функціонуванню та модернізації системи національного господарства, знижують рівень та якість життя населення, сприяють неефективному використанню ресурсів тощо.

Тому формування бюджетної системи в сучасних умовах є результатом пошуку балансу між самостійністю регіонів і необхідністю міжрегіонального фінансового вирівнювання, що зображено в розподілі держаних функцій між центральними та місцевими органами влади, особливістю контролю надходження коштів до відповідних бюджетів.

Питання децентралізації бюджетної системи України виходять на перший план, оскільки вона є однією з фундаментальних умов незалежності і дієвості органів місцевої влади: децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади у розвитку підконтрольної їй території; фіскальна децентралізація сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з місцевими потребами.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд теоретичних, методичних та практичних підходів щодо фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону в умовах бюджетної реформи.

Результати. При визначенні рівня соціально-економічного розвитку держави, важливим є врахування особливостей її регіональних систем, оскільки існує значна диференціація у забезпеченні необхідними економічними та соціальними ресурсами кожної з них. До того ж, саме на рівні регіонів відбуваються процеси відтворення продуктивних сил, визначаються та задовольняються основні соціальні потреби мешканців, розробляються і реалізуються проекти, спрямовані на забезпечення соціально-економічного розвитку, які у підсумку формують загальний рівень соціально-економічного розвитку держави. Соціально-економічний розвиток вимірюється такими показниками, як ВВП, тривалість життя, грамотність та рівень зайнятості. Також враховуються зміни в менш відчутних чинниках, таких як особиста гідність, свобода асоціацій, особиста безпека та свобода від страху фізичної шкоди та ступінь участі у громадянському суспільстві. Причинами соціально-економічного впливу є, наприклад, нові технології, зміни законів, зміни фізичного середовища та екологічні зміни [2]. Зрозуміло, що соціально-економічний розвиток має бути спрямований на досягнення кращих чи вищих показників у рамках кожного з його напрямів, що відображають прогресивні зміни. Тому важливим є питання визначення критеріїв такого розвитку, що відобразатимуть кінцеву мету руху системи. Також світова спільнота звертає увагу на те, що важливим є врахування екологічної ситуації в країнах світу. Мінливий клімат, масове зниження біорізноманіття та виснаження земель та прісних вод призводить до того, що сьогоднішній прогрес відбувається за рахунок майбутніх поколінь.

Стоянець Н. пропонує поділити усі показники соціально-економічного розвитку на три групи:

I група – показники, що характеризують фактори розвитку: наявні ресурси, джерела розвитку економіки; умови соціально-економічного розвитку;

II група – показники, що характеризують результати розвитку: економічні, соціальні, демографічні, екологічні;

III група – показники, що характеризують оцінку ступеня реалізації цілей розвитку економіки регіону.

Ми пропонуємо дещо конкретизувати цей перелік та схематично відобразимо показники соціально-економічного розвитку на рис. 1.

Процес децентралізації дозволив спрямувати не лише відповідальність, а й кошти на розвиток регіонів. Зокрема, спостерігаємо зміну акцентів у відповідальності щодо

мобілізації коштів на розвиток регіонів з центрального апарату держави, обласних і районних адміністрацій на громади.

Примітка. Побудовано автором на основі досліджень [4]

Рис. 1. Економічні, соціальні, екологічні показники соціально-економічного розвитку регіону

Fig. 1. Economic, social, environmental indicators of socio-economic development of the region

Фінансування соціального розвитку території неможливе без формування фінансових ресурсів, які спрямовуватимуться на цю мету і є складовою фінансового забезпечення.

Фінансове забезпечення місцевого самоврядування – це сукупність фінансових ресурсів, які зосереджуються у відповідних фондах та використовуючи які органи місцевого самоврядування виконують покладені на них функції та повноваження забезпечуючи соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальної одиниці [5]. Це сукупність заходів, спрямованих на мобілізацію наявних та виявлення і залучення потенційних фінансових ресурсів суб'єктів управління розвитком міста (місцевої влади, держави, суб'єктів господарювання, місцевої громади), а також ресурсів зовнішніх інвесторів та формування шляхом їх об'єднання фінансової основи для здійснення економічних процесів на відповідній території, реалізації запланованих соціальних програм, проектів, підтримки стабільного функціонування інфраструктури міста та вдосконалення міського життєвого середовища [5].

Оскільки місцеві бюджети є основною базою органів місцевого самоврядування,

яким належить визначальна роль в сучасній бюджетній системі України, вважаємо важливим при аналізі фінансування соціально-економічного розвитку є аналіз співвідношення обсягів місцевих бюджетів із загальними витратами зведеного бюджету (табл. 1).

Таблиця 1

Склад та структура доходів і видатків Зведеного бюджету України (без врахування міжбюджетних трансфертів) [7, с. 42]

Table 1

Composition and structure of revenues and expenditures of the Consolidated Budget of Ukraine (excluding intergovernmental transfers)

Показники, млрд. грн	Роки, млрд. грн.				Питома вага видатків місцевих бюджетів, %			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
Доходи державного бюджету	531,5	612,1	787,3	917,1	81,5	78,2	77,4	79,8
Доходи місцевих бюджетів	120,5	170,6	229,5	232,0	18,5	21,8	22,6	20,2
Доходи Зведеного бюджету	652,0	782,7	1016,8	1149,1	100	100	100	100
Видатки Державного бюджету	402,9	489,3	566,6	691,3	59,3	58,6	53,6	55,9
Видатки місцевих бюджетів	276,9	346,2	490,1	546,2	40,7	41,4	46,4	44,1
Видатки Зведеного бюджету	679,9	835,6	1056,8	1237,5	100	100	100	100

Примітка. Складено автором на основі [13].

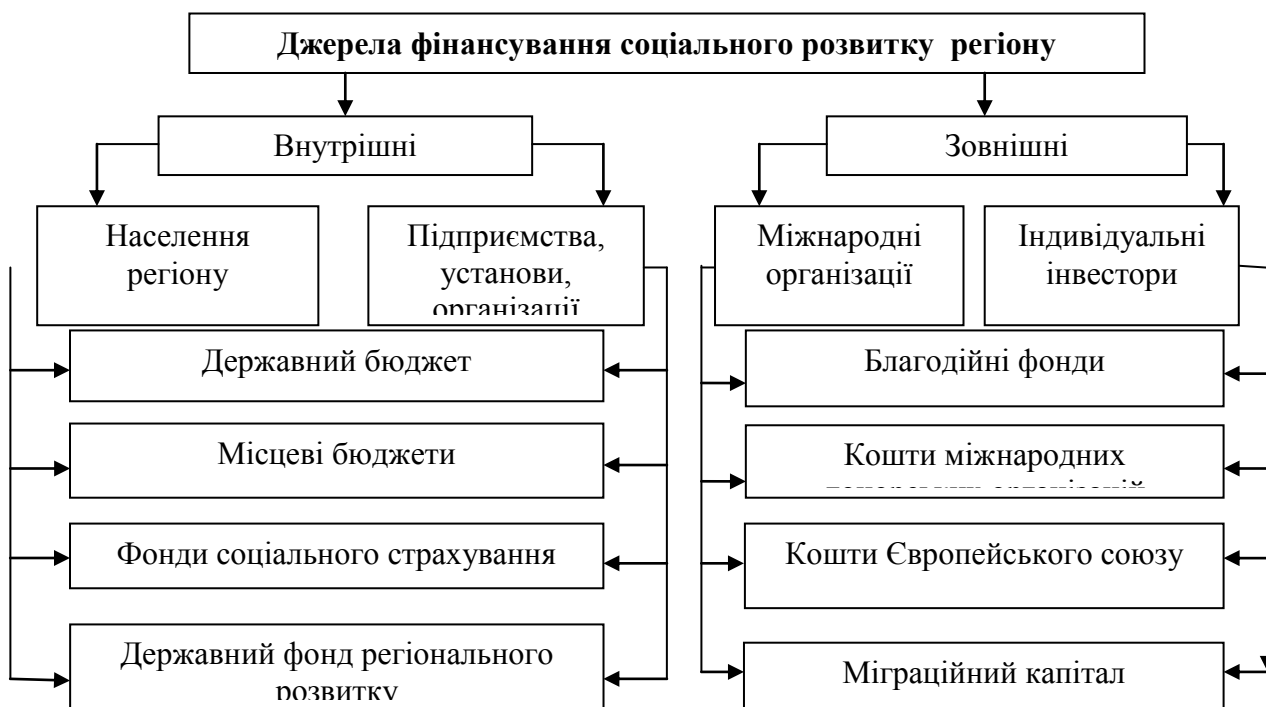
Отже, якщо провести аналіз структури доходів та видатків Зведеного бюджету України у 2015 – 2018 роках, то побачимо, що з 2015 року відбувається перерозподіл в їхній структурі. Так, протягом аналізованого періоду частка доходів місцевих бюджетів у складі Зведеного бюджету зростає від 18,5% у 2015 році (120,5 млрд. грн.) до 22,6% (229,5 млрд. грн.) у 2017 році та дещо знизилася у 2018 році (20,2% від загальної суми доходів Зведеного бюджету), що було зумовлено нижчими темпами росту доходів місцевих бюджетів порівняно з попереднім бюджетним періодом. те ж спостерігаємо, у структурі видатків.

Зважаючи на це, виділяють внутрішні та зовнішні джерел фінансування соціально-економічного розвитку регіону. Тривалий час для місцевих громад серед зовнішніх джерел на фінансування соціально-економічного розвитку в основному спрямовувались трансферти і пряме фінансування з державного бюджету. На рис. 2. окреслено коло джерел фінансування соціально-економічного розвитку регіону.

Проте наразі органи місцевого самоврядування можуть провадити інвестиційну та інноваційну діяльність, реалізовувати цільові програми, спрямовані на соціально-економічний розвиток, залучати кошти міжнародних грантових організацій, пріоритетами яких є забезпечення фінансування соціально-економічного розвитку та ін.

Оскільки соціально-економічний розвиток регіону характеризується сукупністю результативних показників різних сфер і галузей народного господарства регіону, проведемо аналіз фінансування видатків загального фонду Івано-Франківського обласного бюджету на виконання різних функцій, проте без врахування міжбюджетних

трансфертів.

Примітка. Побудовано автором

Рис. 2. Джерела фінансування соціально-економічного розвитку регіону.

Fig. 2. Sources of financing for the socio-economic development of the region.

Дані для такого аналізу виокремимо зі Звітів про виконання Івано-Франківського обласного бюджету у 2016 – 2018 рр. та занесемо у табл. 2.

Таблиця 2

Видатки загального фонду Івано-Франківського обласного бюджету на фінансування за функціональною класифікацією

Table 2

Expenditure of the general fund of the Ivano-Frankivsk regional budget for financing by functional classification

Загальний фонд	2016		2017		2018	
	Виконано, тис. грн.	% до плану	Виконано, тис. грн.	% до плану	Виконано, тис. грн.	% до плану
Державне управління	6426,7	98,9	10347,9	98,5	49033,3	98
Освіта	282679,1	99	459806,2	93	631079	97,4
Охорона здоров'я	735532,7	99,3	930360,8	100	1036331	99,7
Соціальний захист і соціальне забезпечення	78773,6	99,5	103985,6	99,8	150069,9	99,6
Культура і мистецтво	57361,4	99,9	83776,6	100	98088,7	100
Фізична культура і спорт	28303,9	99,8	39722,1	99,8	49643,6	99,8
Житлово-комунальне господарство					534,6	100
Сільське, лісове, рибне господарство та мисливство	23743	100	35722,2	100	2000	100

Продовження табл. 2

Будівництво та регіональний розвиток	39,5	100	280,7	99,9	516,6	98,9
Транспорт та транспортна інфраструктура, дорожнє господарство	12062,8	71,5	9894	74,6	335	20,5
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	66,2	100	1401,4	99,7	2492,5	89,4
Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру	2060,3	99,4	2582,6	100	6726,2	99,9
Засоби масової інформації	7167,5	99,3	10044,7	99,4	13233	100
Видатки, не віднесені до основних груп	24447,2	94,8	530,4	61,3		
Всього видатків	8338821	96,3	1751698	94,9	8330261	96,3

Примітка. Складено автором на основі аналізу Звітів про виконання Івано-Франківського обласного бюджету

За даними табл.2 найбільша частка у складі видатків загального фонду Івано-Франківського обласного бюджету припадає на фінансування соціальної компоненти соціально-економічного розвитку регіону.

Що стосується видатків спеціального фонду Івано-Франківського обласного бюджету, то їх ми відобразили у табл. 3.

Таблиця 3

Видатки спеціального фонду Івано-Франківського обласного бюджету на фінансування за функціональною класифікацією

Table 3

Expenditure of the special fund of the Ivano-Frankivsk regional budget for financing by functional classification

Спеціальний фонд	2016		2017		2018	
	Виконано, тис. грн.	% до плану	Виконано, тис. грн.	% до плану	Виконано, тис. грн.	% до плану
Державне управління	212	100	291	96,7	4539,4	98,8
Освіта	46059,7	52,1	24052,9	72,6	109113,4	98,7
Охорона здоров'я	39570,6	95,1	90278,4	92,5	44661,4	91,8
Соціальний захист і соціальне забезпечення	943,8	99,9	922,3	99,9	1728,6	97,7
Культура і мистецтво	1230,7	100	948	100	2487,7	100
Фізична культура і спорт	912,3	100	2267,5	100	1726,2	3,4
Житлово-комунальне господарство	600	100	100	20	548,3	87

Продовження табл.3

Сільське, лісове, рибне господарство та мисливство			210	100	709,2	96,6
Будівництво та регіональний розвиток			178183,6	89,2	184739,8	50,2
Транспорт та транспортна інфраструктура, дорожнє господарство	24161,7	96,3	179945,4	88,9	280893,3	95,9
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	400	100	1707,7	63	4134,4	99,9
Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру	114,5	100	233,4	100	251,6	98,9
Охорона навколишнього природного середовища	632,7	79,1	200	100	20103,3	78,7
Засоби масової інформації	199,4	99,7	150	100	1150	100
Разом видатків	518990	86,9	868737,1	71,3	1041963	78,6

Примітка. Складено автором на основі аналізу Звітів про виконання Івано-Франківського обласного бюджету

За даними таблиці 3. можемо зробити висновки про значні обсяги фінансування соціальної сфери: охорони здоров'я та освіти, у рамках яких значна частина коштів була спрямована на фінансування капітальних видатків та передбачених реформами заходів.

Основним інструментом фінансування соціально-економічного розвитку на місцевому рівні мали стати місцеві бюджети розвитку, проте цей інструмент бюджетної політики соціально-економічного зростання територій не відповідає потребам та не виконує завдань розвитку в силу, бо використовується не у відповідності до прямого призначення.

Наявність значних регіональних диспропорцій в рівнях соціально-економічного розвитку зумовлює необхідність розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення державної політики у сфері регіонального розвитку, відповідних її правових, організаційних, економічних механізмів. Ці рекомендації повинні відповідати векторам розвитку країни, визначеним у Стратегії сталого розвитку "Україна -2020": вектору розвитку, безпеки, відповідальності та вектору гордості.

Вектор розвитку передбачає реформування секторів, галузей та сфер економіки з метою забезпечення сталого розвитку України. У кінцевому підсумку проведення структурних реформ має привести до підвищення стандартів життя. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему. Завдяки цим заходам Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями [6].

Успішність реалізації заходів щодо державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону перебуває у прямому взаємозв'язку із рівнем узгодженості відносин та інтересів держави і громад.

Тобто прийняття рішень, що стосується соціально-економічного розвитку регіону має бути перенесено на рівень цього регіону, це дозволить не лише використовувати власні ресурси місцевих бюджетів, а й більш ефективно вирішити те чи інше завдання. Національний дохід держави повинен бути оптимально розподілений між регіонами з метою їх зацікавленості у власному розвитку. Держава має будувати свої відносини з органами місцевого самоврядування як з повноправними партнерами, долучаючи до реалізації завдань сталого розвитку ще одну зацікавлену сторону – приватних інвесторів та підприємства. Відповідно усі сторони, які беруть участь у цих відносинах, несуть рівну відповідальність [10].

Також існує проблема дотримання пріоритетності в розробці програм, що призводить до реалізації великої кількості другорядних програм, що не сприяють вирішенню найбільш нагальних потреб в регіоні. Склад кінцевих цілей і заходів, що включаються в програму, не завжди враховують ситуацію в регіонах і здебільшого не відповідають встановленим цілям, що приводить лише до часткового впливу на існуючу ситуацію. Крім того, оцінка необхідних фінансових та часових ресурсів зазвичай здійснюється без розробки бізнес-планів, є необґрунтованою і здебільшого завищеною. А це в свою чергу не сприяє дотриманню принципів економічності та ефективності бюджетних ресурсів.

На нашу думку, такий порядок речей можна усунути за допомогою розробки реальних деталізованих стратегій соціально-економічного розвитку кожного регіону. Наразі більшість регіональних стратегій розробляються залученими ззовні фахівцями за типовою формою та не враховують ні регіональних особливостей, ні конкурентних переваг регіонів, ні існуючих нагальних проблем на рівні кожного окремого регіону. такі стратегії дозволили б більш ефективно планувати заходи та ресурси на виконання програм соціально-економічного розвитку регіону та дозволили усунути диспропорції у рівні їх розвитку.

Реалізація зазначених цілей потребує розробки комплексу заходів щодо подолання регіональних диспропорцій, які можемо схематично відобразити на рис. 3.

Отже, вважаємо, що подолати регіональні диспропорції у рівні соціально-економічного розвитку регіонів можна шляхом:

- забезпечення ефективного використання фінансового, ресурсного та економічного потенціалу регіонів на основі його оцінки. Це дозволить усунути прогалини та нівелювати моменти, що не сприяють соціально-економічного розвитку регіону і активізувати сильні його сторони порівняно з іншими регіонами;
- подальшої реалізації заходів, спрямованих на децентралізацію;
- розробка регіонами довгострокових стратегій соціально-економічного розвитку із залученням громадськості, науковців, представників бізнесу та усіх інших зацікавлених сторін. В сучасних умовах при складанні стратегії Івано-Франківської області на наступний семирічний період залучається широке коло фахівців;
- розробка та виконання програм регіонального розвитку із врахуванням можливостей кожного регіону;
- проведення структурної перебудови регіонів та створення умов розміщення виробництва в економічно відсталих регіонах, що забезпечить сталий розвиток;
- розробка та практична реалізація стимулів на рівні регіонів, що мотивуватиме органи місцевого самоврядування більш ефективно використовувати бюджетні кошти та охоплювати фінансуванням ширше коло проблем соціально-економічного розвитку;

- підвищення ділової і інноваційної активності, на основі взаємодії органів місцевого самоврядування, промислових підприємств та економічно активного населення, що сприятиме розвитку інфраструктури регіону, ринку товарів і цінних паперів;
- підвищення інвестиційної привабливості регіону, що сприятиме впровадженню інноваційних технологій та методів вирішення соціально-економічних проблем регіонального розвитку тощо.

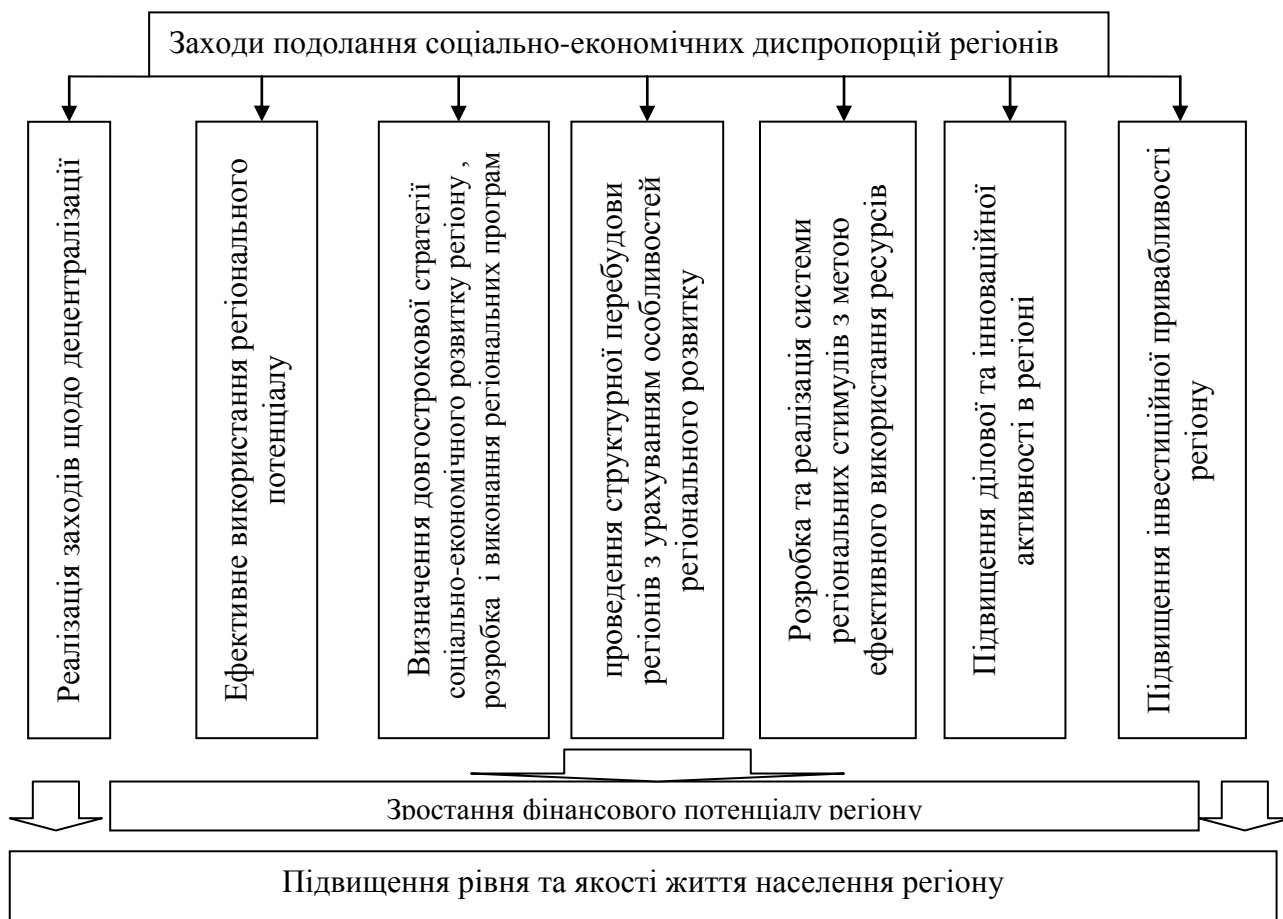

Рис. 3. Заходи щодо подолання соціально-економічних диспропорцій регіонів [14]

Fig. 3. Measures to overcome the socio-economic imbalances of the regions [14]

Доречним є використання досвіду Європейського союзу у регулюванні соціально-економічного розвитку на рівні регіонів.

Щодо пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку, то в Європейських країнах перевага надається інвестиціям у створення інфраструктури, поліпшення знань і навичок робочої сили та стимулювання зростання інноваційності суспільного виробництва.

Досвід країн ЄС показує, що вирішення проблем регіону можна здійснювати за допомогою так званих «точок зростання». Як правило, мова йде про наявність необхідних умов і достатніх (необхідних) ресурсів, при забезпеченні яких досягається ефект соціально-економічного росту. Поряд з цим у країнах ЄС широко застосовується і такий механізм державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, як кластеризація економіки депресивних територій, в тому числі гірських, для

зменшення нерівності їх соціально-економічного розвитку [8].

Таким чином відбувається мобілізація та концентрація обмежених фінансових ресурсів на місцях, ефективно використовується наявний місцевий ресурсний, людський потенціал для налагодження виробництва (надання послуг) відповідно до особливостей територій. Практика кластеризації зарекомендувала себе дуже ефективним механізмом соціально-економічного розвитку депресивних регіонів, зокрема гірських, в Італії та Іспанії, де структура їх економіки характеризується існуванням взаємозалежних галузей, що використовують традиційні професійні навички населення [8].

Таким чином, механізм державного управління соціально-економічним розвитком регіонів має забезпечувати вирішення такого комплексу регіональних завдань:

- закріплення основних положень соціальної та економічної політики у нормативно-правових актах;
- оцінка соціально-економічного становища регіонів на основі сучасних методів прогнозування та оцінки обсягів виробництва продукції, ефективності використання ресурсів, якості життя населення;
- формування сприятливої цінової, тарифної та кредитно-фінансової політики на міжрегіональному і міждержавному рівнях для виробництва продукції, проведення робіт і надання послуг;
- аналіз продовольчої безпеки на основі вивчення наповнення продовольчого ринку, контролю за організацією централізованих продовольчих фондів та регулювання цін на продукцію сільського господарства в регіонах, розробки пропозицій щодо створення і використання резервних державних фондів;
- сприяння розвитку ринкової інфраструктури в регіонах, регулювання основних пропорцій міжгалузевого і внутрішньогалузевого обміну;
- розробка маркетингових та консалтингових програм для розвитку малого бізнесу і підприємництва, забезпечення умов нормальної конкуренції на продовольчому ринку;
- подолання економічного спаду та створення умов для активізації та розвитку підприємницької діяльності, що є невід'ємною умовою забезпечення майбутнього економічного відродження та росту;
- підтримка та стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку економіки, що дозволить сподіватися на стабілізацію економічної ситуації та створення потенціалу для конкурентоспроможності та зростання економіки в нових умовах

Висновки. Соціально-економічний розвиток регіону визначають як незворотну, динамічну та одновекторну зміну сукупності усіх наявних у межах регіону ресурсів, які можуть бути використані з метою підвищення соціальної стабільності, підвищення рівня і якості життя населення, зростання ефективності галузей економіки, формування і відтворення людського капіталу.

Звичайно, кожен регіон має свої особливості і конкурентні переваги, які виділяють його з-поміж інших регіонів, проте для їх реалізації необхідна синергія суб'єктів господарювання, органів місцевого самоврядування, регіональних інституцій та органів державної влади. Це дозволить не лише забезпечити сталість соціально-економічного розвитку, а й забезпечити конкурентні переваги регіону на ряду з іншими.

Тому при визначенні рівня соціально-економічного розвитку держави, важливим є врахування особливостей її регіональних систем, оскільки існує значна диференціація у забезпеченні необхідними економічними та соціальними ресурсами кожної з них. До того ж, саме на рівні регіонів відбуваються процеси відтворення продуктивних сил,

визначаються та задовольняються основні соціальні потреби мешканців, розробляються і реалізуються проекти, спрямовані на забезпечення соціально-економічного розвитку, які у підсумку формують загальний рівень соціально-економічного розвитку держави.

До фінансових ресурсів, що можуть спрямовуватись на фінансування регіонального розвитку віднесено бюджетні ресурси (зокрема, кошти ДФРР, власні ресурси місцевих бюджетів), інвестиційні ресурси (фінансові ресурси міжнародних та національних організацій та фондів, ресурси підприємств, організацій та приватних підприємств). Кожен із запропонованих механізмів фінансування соціально-економічного розвитку та використаних інструментів має свої переваги та недоліки, проте для забезпечення максимальної ефективності політики соціально-економічного розвитку регіону, доцільним є поєднання різних варіантів фінансування.

На сучасному етапі розвитку економіки, роль видатків бюджету при фінансуванні соціально-економічного розвитку значно зросла. Зважаючи на те, що категорія “соціально-економічний розвиток” включає у себе три складові: соціальну, економічну та екологічну, які здатні забезпечити сталість процесів відтворення, покращення та поліпшення усіх показників регіонального розвитку лише у синергії, вважаємо аналіз видатків бюджету слід здійснювати з урахування усіх її функцій, що мають забезпечувати цей розвиток. Отже, можемо зробити висновок, що такий механізм здійснення бюджетних інвестицій як бюджет розвитку потребує реформування і удосконалення через існування обмежень щодо наповнення цього фонду фінансових ресурсів, неефективного механізму його використання і контролю за рівнем ефективності.

Крім того, все ще залишаються проблеми диференціації різних регіонів за рівнями розвитку. Вважаємо, що подолати регіональні диспропорції у рівні соціально-економічного розвитку регіонів можна шляхом: забезпечення ефективного використання потенціалу регіонів на основі його оцінки; подальшої реалізації заходів, спрямованих на децентралізацію; розробки регіонами довгострокових стратегій розвитку усіх зацікавлених сторін; розробки та виконання програм регіонального розвитку із врахуванням можливостей кожного регіону; проведення структурної перебудови регіонів та створення умов розміщення виробництва в економічно відсталих регіонах; розробки та практичної реалізації стимулів на рівні регіонів; підвищення ділової і інноваційної активності; підвищення інвестиційної привабливості регіону тощо.

1. Стоянець Н.В. Методологічні аспекти соціально-економічного розвитку регіону. *Науковий вісник Мукачівського державного університету, Серія Економіка*. 2015. Випуск 2 (4). С. 208 – 213.
2. Пилипенко Г.М., Федорова Н.С., Казимиренко О.В. Соціально-економічний розвиток суспільства через призму синергетичної парадигми. *Економічний вісник*. 2017. №22.С.9- 17.
3. Задорожний В.П. Фінансові інструменти регіональної політики соціально-економічного розвитку в Україні. *Економіка і регіон*. 2015. №3 (52). С. 46 – 54.
4. Юрійчук С.М. Особливості управління соціально-економічним розвитком регіонів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. №6. С. 52 – 53.
5. Солоджук Т.В. Соціально-економічний розвиток регіонів та особливості його фінансування. URL: http://eprints.kname.edu.ua/51185/1/ilovepdf_com-399-401.pdf (дата звернення: 3.10.2019).
6. Цілі сталого розвитку та їх адаптація для України, базові документи. URL: <http://www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/bazovi-dokumenti/>(дата звернення: 3.10.2019).
7. Про засади державної регіональної політики: Закон України. Документ № 156–VIII від 05.02.2015 р. сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19> (дата звернення: 3.10.2019).
8. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України. Документ № 2850-IV. у пот. ред. від 02.12.2012 р. сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>(дата звернення: 3.10.2019).
9. Фінансова децентралізація: експерти розповіли про результати 2018 року та

- перспективи 2019. Децентралізація дає
можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10670> (дата звернення 10.09.2019)
10. Бобровська О.Ю. Удосконалення системи оцінювання соціально-економічного розвитку як чинник підвищення ефективності місцевого самоврядування. URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-01/BobrovskaStat.pdf>(дата звернення: 3.10.2019).
  11. Макогон В. Бюджетні видатки у системі соціально-економічного розвитку країни. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. №3. С. 114 – 125.
  12. Щербак О. Л. Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку монофункціонального міста : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : спец. 25.00.04 – місцеве самоврядування. – 3679,9835, Запоріжжя, 2012. 20 с.
  13. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/>(дата звернення: 3.10.2019).
  14. Качний О. С., Державне управління соціально-економічним розвитком регіонів України: стан і перспективи змін у контексті глобальних викликів та європейських стандартів. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. №3. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/40.pdf (дата звернення: 3.10.2019).

References

1. Stoyanets, N.V. “Methodological aspects of socio-economic development of the region.” *Scientific bulletin of Mukatchiv state university, Economics seria*, issue 2(4), 2015, pp. 208-213. Vernadsky National library, nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_2%282%29_39. Accessed 03 Oct.2019.
2. Pylypenko G.M., Fedorova N.E., and O.V. Kazymyrenko. “Socio-economic development of society through the lens of a synergistic paradigm.” *Economical bulletin*, no.22, 2017, pp. 9-17.
3. Zadoroznyi, V.P. “Financial instruments of regional policy of socio-economic development in Ukraine.” *Economy and region*, no.3(52), 2015, pp. 46-54.
4. Yuriychuk, S.M. “Features of management of socio-economic development of regions.” *Investment: practice and experience*, no.6, 2011, pp. 52-53.
5. Solodzuk, T.V. “Socio-economic development of regions and features of its financing.” A.N.Beketov KNUME Digital Repository, eprints.kname.edu.ua/51185/1/ilovepdf_com-399-401.pdf. Accessed 03 Oct.2019.
6. “Sustainable development goals and their adaptation to Ukraine, basic documents.” www.sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/bazovi-dokumenti/ Accessed 03 Oct.2019.
7. “State regional policy. The Law of Ukraine. Document No156–VIII from 05.02.2015.” Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19. Accessed 03 Oct.2019.
8. “Development of region stimulating. The Law of Ukraine No2850-IV from 02.12.2012.” Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15. Accessed 03 Oct.2019.
9. “Financial decentralization: Experts talk about the results of 2018 and the prospects of 2019.” Decentralization provides opportunities, decentralization.gov.ua/news/10670. Accessed 19 Sept. 2019.
10. Bobrovska, O.U. “Improvement of the system of assessment of socio-economic development as a factor of increasing the efficiency of local self-government, Dniprovsky dershavny institut derzhavnoho upravlinnia, www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-01/BobrovskaStat.pdf. Accessed 03 Oct.2019.
11. Makogon, V. “Budget expenditures in the system of socio-economic development of the country.” *Foreign Trade: Economics, Finance, Law*, no. 3, 2016, pp.114-125.
12. Shcherbakova, O.L. *Financial support of socio-economic development of a mono-functional city: abstract*, 2012.
13. Ministry of Finance of Ukraine, www.minfin.gov.ua/news/ Accessed 03 Oct.2019.
14. Kachnyi, O.S. “Public Administration of Socio-Economic Development of Ukrainian Regions: Status and Prospects for Change in the Context of Global Challenges and European Standards.” *Public administration: improvement and development*, no.3, 2018, www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/40.pdf. Accessed 03 Oct. 2019.